

Współczesne zwyczaje i obrzędy ludowe w Polsce. Wybrane zagadnienia

Teresa Smolińska

(Streszczenie)

Złożony charakter problematyki dotyczącej funkcjonowania tradycyjnych zwyczajów i obrzędów ludowych we współczesnej kulturze w Polsce zmusza badacza do wyboru tylko niektórych faktów kulturowych. Wpływy kultury popularnej prowadzą w prostej linii do desemiotyzacji, dominacji estetyki, degradacji pierwotnej symboliki, a więc tym samym do unifikacji i banalizacji rodzimych zjawisk kulturowych. W centrum uwagi autorki znalazły się jedynie te zwyczaje i obrzędy, które do dziś zachowują swój regionalny wymiar, choć z pewnością nie są już wolne od obcych wpływów kulturowych. Interesują ją wybrane formy doroczne, związane z rocznym cyklem wegetacyjnym i liturgią Kościoła katolickiego, charakteryzujące się magiczno-religijnymi symbolami i znakami, oraz z życiem rodzinnym, skoncentrowanym wokół ślubu i małżeństwa.

Nacechowane regionalnie przykłady pochodzą z jednego regionu, to znaczy z Górnego Śląska, zarejestrowane zostały głównie wśród ludności rodzimej, czyli Ślązaków. W oglądzie Górnego Śląska z perspektywy badacza kultury jako warunek *sine qua non* jawi się konieczność uwzględnienia zróżnicowanego pochodzenia konkretnych zjawisk. O odrębności etnicznej Ślązaków ciągle świadczy wiele faktów kulturowych, które są wynikiem długotrwałego oddziaływania kultury polskiej, czeskiej, morawskiej i zachodniej, głównie niemieckiej, bądź są to nowe wzorce kulturowe przejmowane w ostatnich latach z zachodniej kultury popularnej. M. in. „za sprawą” mniejszości niemieckiej i księży są one szybko oswajane i uznawane za własne. W tym kontekście autorka wyróżnia tradycyjne formy reliktowe oraz nowe o rodowodzie niemieckim, eksponując zajączka wielkanocnego (*Osterhase*), jarmarki adwentowe i bożonarodzeniowe kiermasze (*weihnachtsmarkty*, *Christkindlesmarkty*), wieczory panieńskie, na których dominuje przedślubny kult penisa, wesela (śluby) inscenizowane na scenie i tzw. śluby marzeń. Trudno tu poszukiwać granic ekscentrycznych pomysłów przechodzenia od obrzędu i rytuału do teatru, wiele tu zbanalizowanych znaków tradycyjnego obrzędu, wiele też dbałości o „autentyk” ludowy, wiele przykładów folkloryzacji II stopnia. Funkcja integracyjna tak promowanego regionalnego dziedzictwa kulturowego jest tu

bardzo czytelna. Te nowe formy obrzędowości dorocznej i rodzinnej na Górnym Śląsku są też przykładem coraz bardziej popularnych związków z mieszczańską kulturą niemiecką, zbanalizowanych znaków identyfikacji regionalnej, autorka postrzega je w kategoriach hybrydyzacji kultury współczesnej.

Słowa kluczowe: zwyczaje i obrzędy, Górny Śląsk, hybrydyzacja kultury współczesnej, kultura popularna, funkcja integracyjna

Teresa Smolińska
Katedra Kulturoznawstwa i Folklorystyki
Uniwersytet Opolski
pl. Kopernika 11, pok. 213
45-040 Opole, POLSKA
tsmolinska@uni.opole.pl